

“İKİNCİ KAPADOKYA”: FRİG VADİSİ

TÜRSAB Ar-Ge Departmanı/Mart 2006

Eşek kulaklarını frygia külâhı ile saklamaya çalışan güçlü Kral Midas'ın foyası bu sırrı saklamaya dayanamayan beberinin toprağa açtığı bir delikten eğilerek 'Midas'ın kulakları eşşek kulakları' diye fısıldamasıyla ortaya çıkar. Çünkü Beberin açtığı kuyunun etrafındaki sazlıklar bu fısıldamayı tüm vadiye yayarak şehre kadar taşımıştır. Bu gün Frig vadisi diye andığımız Kütahya-Eskişehir-Afyon yöresindeki sazlıklar belki de hala Midasın talihsiz berberinin fısıltısını rüzgarla beraber dünyaya fısıldıyor.

Kral Midas'ın döneminde en parlak günlerini yaşayan Frigler, M.Ö 1200 yıllarında Anadolu da Hitit egemenliğine son vererek güçlü bir siyasi birlik oluşturan, kurdukları yeni yerleşim birimleri ile de zamanla çok daha geniş bir bölgeye yayılan bir Anadolu Uygarlığıdır. Bu bölge günümüzde Frigya Vadisi olarak biliniyor. Frig Vadisi Kütahya-Eskişehir-Afyon Bölgesi'nde yer almakla beraber, Frigya bölgesinin çekirdeğini meydana getiren asıl alan, bugün Sakarya Nehri ve Büyük Menderes nehrinin yukarı çığırları arasında yer alan küçük platodur. İç Anadolu'ya Trakya üzerinden geldikleri konusunda ciddi bulgular olan Friglerin Asıl vatanlarının Makedonya olduğu tahmin ediliyor.

Frig adı MÖ 1000 yıllarına kadar geri gidiyor. Frigya'nın iki önemli merkezi vardı: Biri siyasi bir merkez olan Gordion (Ankara), diğeri ise dini merkez durumundaki Midas Şehri (Yazılıkaya-Eskişehir). Hititlerden sonra Frig kenti olarak gelişen Yazılıkaya'da Frig kültürüne ait kale duvarları, yerleşim yerleri, kaya kabartmaları, kaya anıtları, su sarnıçları, sunak yerleri, karlıklar, kaya mezarları, basamaklı anıtlar, nişler, antik yollar olmak üzere birçok eser bulunuyor. Bunlar doğa koşullarından dolayı yıpranmış olsalar da günümüze ulaşmışlar.

Friglerin ana tanrıçası Kybele'ye adanmış açık hava tapınakları, sunakları ve kaya mezarları ile savunma barınma amaçlı mağaralar Frig Vadisi'nde en çok göze çarpan eserler arasında. Bizans döneminde ise bunlara ilaveten kilise ve şapel de oyulmuş. Doğal kaya yapısı ve çam ormanlarıyla Frig Vadisi adeta tarih, doğa ve insan sevgisinin iç içe geçtiği uygarlıklar mozaiki halinde.

Kütahya'nın doğusunda eski bir yanardağ olan Türkmen Dağı'nın tüfleri ile örtülü olan Frig yaylaları, çok eski çağlardan beri çeşitli kavimler tarafından tercih edildi ve iskan gördü. Volkan tufunun kolaylıkla işlenebilir olması, bölgenin en eski halklarından birisi olan Frigler'in bunları oyma ve yontma yoluyla çeşitli amaçlarla kullanmalarını sağladı. Bu nedenle birçok köyde kayalara elle oyularak işlenmiş mezar odaları, ağıl ve ahır olarak kullanılan mekanlar, sarnıç ve ambarlar, sığınma ve barınma amaçlı kullanılmış mağara ve mezarlar bulunuyor.

Bölge yalnızca tarihi ve kültürel kaynakları ile ön plana çıkmıyor. Yoğunluk Afyon'da olmak üzere yörede varolan termal tesisleri de Frig Vadisi'ni turizm açısından oldukça cazip kılıyor.

İkinci Kapadokya

Afyon, Eskişehir ve Kütahya illerini kapsayan Frig Vadisi, "İkinci Kapadokya" olarak anılmasına karşın turizmden yeterince pay alamıyor. Bölge, kültür, sağlık turizmi

açısından oldukça dikkate değer birçok tarihi, doğal ve kültürel kaynağa sahip olmasına karşın, bu değerlerini henüz yeterince turizme açabilmiş değil. Konaklama olanaklarının azlığı, tanıtım eksikliği, turizm kaynaklarının yeterince korunamaması, alt ve üst yapılarda birçok eksiklik bölgenin önemli handikapları olarak duruyor. Bununla birlikte, Afyon, Eskişehir ve Kütahya'da valilikler, belediyeler, çeşitli meslek örgütleri ve üniversiteler nezdinde bu sorunların giderilmesine yönelik çok ciddi çalışmalar da yürütülüyor. Bu çalışmaların tek bir kanaldan organize edilerek devam ettirilmesiyle yörede çok daha ciddi adımlar atılabileceği düşünülüyor.

Yabancılardan Ancak Binde Bir Oranında Pay Alabiliyor

TC Kültür ve Turizm Bakanlığı 2004 yılı konaklama istatistiklerine göre üç ilin Türkiye genelinde gerçekleştirilen konaklamadan aldığı pay yerli turist için yüzde 2,4 iken, yabancı ziyaretçilerde ancak binde bir civarında. Oysa, yöre bu rakamların çok fazla üstünde ziyaretçi ağırlayabilecek tarihi ve doğal kaynaklara sahip.

Konaklama İstatistikleri 2004					
	Afyon	Eskişehir	Kütahya	Toplam	Türkiye içindeki payı %
Yerli	138 480	60 161	37307	235 948	2,4
Yabancı	1 042	2 609	1811	5 462	0,1
Toplam	139 522	62 770	39 118	241 410	1,2
Türkiye				17 421 324	

Kaynak: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı

Turizm Bakanlığı İşletme Belgeli	Tesis sayısı	Yatak kapasitesi
Afyon	7	1641
Eskişehir	9	799
Kütahya	3	324
Toplam	19	2764
Türkiye Toplamı	2124	396148
Üç ilin aldığı pay % 0,6 (yatak kapasitesi)		
Kaynak: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı		

Belediye Belgeli	Tesis sayısı	Yatak kapasitesi
Afyon	54	4 127
Eskişehir	9	728
Kütahya	43	324
Toplam	106	7 201
Türkiye Toplamı	7 975	344 551
Üç ilin aldığı pay % 0,8 (yatak kapasitesi)		
Kaynak: TC Kültür ve Turizm Bakanlığı		

2004 yılı Turizm Bakanlığı'ndan belgeli yatak kapasitesine bakıldığında üç ilde toplam 19 adet konaklama tesisi bulunduğu ve bunların 2 bin 764 adet yatak kapasitesine sahip olduğu görülüyor. Bu kapasite belediye belgeli işletmelerle birlikte ancak 10 binlere çıkıyor. Üç ilimizin toplam yatak kapasitesi Türkiye'nin yatak kapasitesinin sadece yüzde 1.3'ü düzeyinde.

Termal turizm ürünleri ile ön plana çıkan Afyon'da, doluluk oranlarının Türkiye ortalamasınının 10-15 puan üzerinde olması oldukça dikkat çekici. Bu da, Afyon'un termal kaynakları sayesinde konaklama merkezlerini çok verimli işlettiği anlamına geliyor. Kütahya ve Eskişehir'in doluluk oranları ise Türkiye ortalamalarının altında bulunuyor.

Mevcut yatak kapasitesi bölgenin konaklama ihtiyacını karşılıyor gibi görünse de, vadinin daha fazla turist çekmesi hedefleniyor ise bu kapasitenin gerek niceliksel gerekse niteliksel olarak artırılması gerekiyor. Bununla birlikte, bu kapasite planlanırken nitelikli yatak kapasitesi ile yıldız sayısı arasında doğrudan bir bağ kurulmamalı. Beş yıldızlı büyük tesisler yerine doğayla iç içe, yörenin kültürel

değerlerini ön plana çıkaran küçük ama temiz ve bakımlı 'butik' konaklama tesislerinin turistlerce daha fazla tercih edilir hale geldiği unutulmamalıdır.

Altyapı Yetersizliği Sorun

Kültür turları düzenleyen bazı seyahat acentaları ulaşım altyapısının zayıflığı yanında, tarihi turizm kaynaklarının çevresinde tuvalet ve yeme-içme gibi temel ihtiyaçlara cevap verecek tesislerin bulunmamasını da bölgenin turizme açılmamasının temel nedenleri arasında gösteriyorlar. Ulaşım sorunu çözülürken de doğaya ve tarihi mirasa zarar verebilecek oto yollar yerine raylı sistemlere ağırlık verilmesi sürdürülebilir turizm yapılanması açısından gerekli.

Bölge hakkında görüştüğümüz bazı seyahat acentaları öbgede eğlence aktivitelerinin de yetersiz olduğunu vurguluyorlar. Bölgeyi gezecek yerli ve yabancı turistlerin özellikle geceleri yararlanabilecekleri otantik özelliklere sahip hoş vakit geçirecek aktivitelere ihtiyaçları var. Bu konuda yöreyi ziyaret eden turistlere uygulanacak bir anketle beklentilerin tespit edilmesi planlama açısından faydalı olacaktır.

Termal Turizmde Farklı Yaklaşımlar

Türkiye'de sağlık turizminin ana eksenini termal turizm olsa da, dünyada termal turizm, SPA olarak adlandırılan daha geniş bir turizm türünün bir parçası olarak kabul ediliyor ve ülkemizde de termal turizm haricindeki diğer SPA aktiviteleri de hızla geliyor.

Frig Vadisi'ne yönelik gerçekleştirilecek kültür turizminin önemli bir bileşeni olacak termal turizm, çeşmelerden akan şifalı sudan çok daha fazlasını kapsayan SPA turizmi yaklaşımıyla ele alınmalıdır. İnsanların şifalı suyundan yararlanabildiği, güzelliği de kapsayan çeşitli sağlık sorunlarına çözümler bulabildiği, dinlenebildiği ve eğlenebildiği SPA turizmi, dünyada yükseliş gösteren turizm türlerinden biri haline gelmiştir.

Bölgedeki turizm arzının değerini artıracak bir diğer aktivite türü olarak ta golf turizmi geliştirilebilir. Termal turizm, tarihi varlıklar ve golf aktiviteleri bölgede yüksek katma değerli turizm ürünlerinin oluşmasını sağlayabilir.

Ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin ortalama geceleme sayısının 4,1 gece ve ortalama yabancı ziyaretçi gelirimiz yaklaşık 700 ABD dolarıdır. Oysa SPA için gelen yabancı ziyaretçiler genel ortalamanın en az iki katına kadar harcama yapıyorlar. Bu da Frig Vadisi'nin varolan potansiyelinin doğru değerlendirildiğinde yaşayabileceği değişimlere iyi bir göstergedir.

Bazı Projeler

Afyonkarahisar Valiliği tarafından kurulan Acil Durum Yönetimi ve Bilgi İşlem Merkezi (ADUYBİM) bünyesinde Frig Vadisi Turizm Kuşağı Projesi yürütülüyor. Bu projenin hedefleri arasında, Frig Vadisi'nin Afyonkarahisar İl sınırları içerisinde kalan bölümünde yer alan taşınmaz tabiat ve kültür varlıklarının ve yolların mevcut durumlarının belirlenmesi, Frig Vadisi Turizm Kuşağı kapsamında bulunan kültür varlıklarının çevrelerindeki yerleşim birimlerinin ve en yakın konaklama, su, yemek ve wc imkânlarının belirlenmesi, Frig Vadisi Turizm Kuşağı kapsamında bulunan tarihi eserlerin bilimsel olarak değerlendirilmesi, Frig Vadisi Turizm Kuşağı kapsamında bulunan yollardaki yön levhalarının, ulaşım istenilen kültürel ve doğal varlıklara yönlendirme doğruluklarının tespit edilmesi yer alıyor.

2005 yılı başında başlatılan Proje kapsamında şimdiye kadar çeşitli saha çalışmaları, elde edilen verilerin tutulabilmesi için veritabanı oluşturulması, güzergah tespiti gibi

alışmalar gerçekleştirilmiş. Projeye ilişkin verilere www.frigvadisi.org sitesinden ulaşılabiliyor.

Bir diğer proje ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın geçen yıl gündeme getirdiği Frigya Termal Turizm Bölgesi Projesi. Bu projeye bölgenin alternatif turizmde geliştirilmesi ve yatırımlarla desteklenmesi hedefleniyor.